

ข้อตกลงสัญญาแพนไซส์ไม่เป็นธรรม เพิกถอนได้หรือไม่

เที่ยงธรรม พลโลก¹

แพนไซส์ คือ ระบบซึ่งบุคคลหนึ่ง กล่าวคือ ผู้ขายแพนไซส์หรือในทางสัญญาเรียกว่า ผู้ให้แพนไซส์ อนุญาตให้บุคคลอีกคนหนึ่ง คือ ผู้ซื้อแพนไซส์หรือในทางสัญญาเรียกว่า ผู้รับแพนไซส์ ได้ใช้เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อทางการค้า ตลอดจนสูตรลับ กรรมวิธีต่าง ๆ ของผู้ขายแพนไซส์ กับสินค้าหรือบริการของผู้ซื้อแพนไซส์ โดยผู้ขายแพนไซส์มีข้อตกลงจะให้ความช่วยเหลือกับผู้ซื้อแพนไซส์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านระบบบัญชี การเงิน การวางแผนการตลาด กิจกรรมส่งเสริมการตลาด การฝึกอบรมพนักงาน เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ขายแพนไซส์จะควบคุมคุณภาพของสินค้า หรือบริการของผู้ซื้อแพนไซส์ และวิธีดำเนินการของผู้ซื้อแพนไซส์ในบางประการด้วย

แต่ในกรณีบางประการผู้ประกอบการธุรกิจแพนไซส์อาจมีการเอาเปรียบผู้ซื้อแพนไซส์เป็นเหตุให้อีกฝ่ายต้องรับภาระบางประการเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือผู้ขายแพนไซส์ได้เปรียบผู้ซื้อแพนไซส์เกินสมควร จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในข้อสัญญาขึ้นตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ในข้อกำหนดในสัญญาแพนไซส์มักจะพบในสัญญาสำเร็จรูปในสัญญาธุรกิจแพนไซส์ เช่น

1. ข้อกำหนดให้ผู้ซื้อแพนไซส์ต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ขายแพนไซส์ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่งรวมทั้งค่าทนายและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในกรณีที่มีคดีอันเกิดความบกพร่องหรือการผิดสัญญาของผู้ซื้อแพนไซส์หรือตัวแทนอันมิใช่เกิดจากผู้ขายแพนไซส์ ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ข้อ 2. ถือได้ว่าเป็นข้อตกลงให้อีกฝ่ายต้องรับผิดชอบหรือรับภาระมากกว่าที่กฎหมายกำหนด

2. ข้อกำหนดให้ผู้ขายแพนไซส์ยกเลิกสัญญาได้หากผู้ซื้อแพนไซส์กระทำการผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งหากการกระทำที่ไม่เป็นสาระสำคัญของสัญญาหรือการประกอบธุรกิจแพนไซส์แล้ว ก็ไม่สมควรที่จะต้องกำหนดไว้ในสัญญา ซึ่งผู้ประกอบการมักอ้างเหตุเพียงเล็กน้อยในการบอกเลิกสัญญาก็ให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ซึ่งอาจเข้ากรณีเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ข้อ 3 เป็นข้อตกลงให้สัญญาสิ้นสุดลงโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือให้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดยอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ

3. ข้อกำหนดให้ผู้ซื้อแพนไซส์ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้ขายแพนไซส์ทุกประการ และมีข้อกำหนดให้ผู้ขายแพนไซส์อาจเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขภายหลังได้ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ผู้ขายแพนไซส์ได้เปรียบกว่าผู้ซื้อแพนไซส์ เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระหนักกว่า

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต,เนติบัณฑิตสภาไทย

อีกฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 วรรคสาม

ตามตัวอย่างทั้งสามกรณีมักพบในสัญญาสำเร็จรูปทั่วไป และถือได้ว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ซึ่งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งผู้ประกอบการเป็นผู้ขายแฟรนไชส์หรือผู้ประกอบการที่ต้องไปซื้อแฟรนไชส์ต้องระมัดระวัง เพราะถ้าหากมีส่วนใดส่วนหนึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแล้ว สัญญาจะเป็นโมฆะทั้งหมดทันทีตามพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 11 คู่สัญญาที่เสียเปรียบมีอำนาจฟ้องร้องเพิกถอนสัญญาที่เป็นโมฆะได้ หรือผู้ประกอบการที่เห็นว่าข้อกำหนดในสัญญาดังกล่าวไม่เป็นธรรมก็อาจร้องเรียนไปยังสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เพื่อขอคุ้มครองตามกฎหมายต่อไป